

DIMENSIUNI TEORETICO-ȘTIINȚIFICE PRIVIND CLASIFICAREA POZITIVISTĂ A PRINCIPIILOR DREPTULUI PROCESUAL CIVIL

Adelina BĂCU,

doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra *Drept Privat*, ASEM

Igor BĂCU,

lector universitar, Catedra *Protecție, Pază și Securitate*, USEFS

SUMMARY

By the means of the principles of the imperative and moral force of the civil procedural law, not only the harmonious development and equitable finalization of court procedure is achieved, but also the interpretation, as well as the adequate application of the civil procedure norms. The difficulty in setting up the coherent assembly unit of the fundamental principles of the civil process is however incomparably more accentuated than the necessity of its constitution, the reason being that some principles do not belong exclusively to the civil process, but find assertion and realization forms at considerable extent specifically in their framework, the guiding rules of the civil process actually being fundamental rights for the parties participating at the process.

Keywords: fundamental principles of the civil procedural law, criteria for classification of the principles of the civil procedural law, the principle in finding the truth in a civil process

REZUMAT

Prin forța imperativă și moralizatoare a principiilor dreptului procesual civil se asigură atât derularea armonioasă și finalizarea echitabilă a procedurii de judecată, cât și interpretarea și aplicarea adecvată a normelor de procedură civilă. Dificultatea constituirii ansamblului unitar și coerent al principiilor fundamentale ale procesului civil este însă incomparabil mai accentuată decât necesitatea constituirii acestuia, deoarece unele principii nu sînt exclusive procesului civil, dar își găsesc forme de afirmare și de realizare specifice în cadrul acestuia și într-o măsură considerabilă regulile diriguitoare ale procesului civil sînt, de fapt, drepturi fundamentale ale părților în proces.

Cuvinte-cheie: principii fundamentale ale dreptului procesual civil, criterii de clasificare a principiilor dreptului procesual civil, principiul aflării adevărului în procesul civil

Introducere. Dreptul procesual civil este constituit pe baza unor principii (reguli) esențiale, care determină structura internă a dreptului procesual civil și în temeiul cărora se stabilesc raporturi reglementate de norme procesuale între părți, pe de o parte, și raporturi procesuale între părți și instanță, pe de altă parte.

După cum se menționează în literatura de specialitate [8, p. 132], principiile dreptului procesual civil sînt reguli fundamentale după care se desfășoară procedura civilă și care trebuie să asigure realizarea scopului acesteia – acela de a soluționa litigiul într-un mod echitabil, într-un termen optim și previzibil și de către o instanță independentă.

Caracterul fundamental al principiilor determină structura și fizionomia procesului civil, în fiecare instituție a sa regăsindu-se aceste reguli de bază, care justifică sco-

pul normelor procedurale în raport de care trebuie să fie interpretată și aplicată.

Materiale și metode aplicate. Instituția principiilor dreptului procesual civil a trezit întotdeauna interesul doctrinarilor și continuă să îl suscite și în prezent, fapt dovedit de multitudinea studiilor și publicațiilor realizate atât în perioada interbelică [5], cînd pe teritoriul Basarabiei se aplica legislația României, cât și în perioada sovietică [17, p. 11], mai puțin fiind însă abordat acest subiect în lucrările elaborate de specialiștii în domeniu în ultimii ani, perioadă marcată de numeroase reforme în justiție și de tendința de a prelua principiile consacrate de CEDO.

Majoritatea covârșitoare a doctrinei recunoaște importanța și semnificația categoriei de *principii ale dreptului procesual civil*, existînd totuși o multitudine de divergențe și contradicții în ceea

ce privește chintesența și, respectiv, clasificarea acestora.

Calificînd aceste principii ca o temelie a procesului civil sau ca o idee călăuzitoare pentru acest domeniu, apare întrebarea de ce printre procesualiști nu există unitate de opinie privind componența principiilor ramurii de drept care ne interesează. Oare raționamentele ce stau la baza acestui domeniu sînt atât de complexe și variate, încît doctrinarii nu pot ajunge la un consens referitor la percepția acestora și gruparea lor în funcție de conținuturi?

Probabil, explicația acestui fenomen rezidă în înțelegerea diferită a chintesenței acestor principii care, în opinia noastră, poate fi analizată de pe două poziții.

1. **Criteriul doctrinal.** Potrivit acestui criteriu, principiile dreptului procesual civil au doar un caracter doctrinal, fapt din care rezultă că nu au un caracter impera-

tiv. Spre exemplu, în opinia prof. V. S. Bukina, principiile dreptului procesual civil sînt acele idei care reprezintă "simțul dreptății" ("идеи правосознания"), constituind valori fundamentale pentru știința dreptului [9, p. 5]. În acest context, o semnificație aparte o dobîndește problematica interpretării legislației.

Drept urmare este inevitabilă divergența de opinii a procesualiștilor privitor la numărul și categorisirea principiilor dreptului procesual civil. Urmează să cădem de acord cu prof. O. V. Isaenkova, care consideră că deducerea logică sau lexică a principiilor dintr-o normă sau mai multe norme juridice creează inconveniente în aplicarea practică a acestora, atrăgînd nerespectarea uneia dintre cele mai importante axiome ale dreptului: „Legea trebuie să fie clară fiecărui subiect, în așa fel încît oricare persoană să o poată aplica” [13, p. 86]. În afară de acest fapt, lipsa consacării exprese a unui principiu anume afectează grav imperativitatea acestuia, deoarece chiar și profesioniștii în domeniu pot lua cunoștință de conținutul acestuia doar din literatura de specialitate [13, p. 86].

Este necesar de menționat că principiile care au un caracter doctrinal trebuie delimitate de principiile doctrinale ale dreptului. Cele din urmă, în viziunea prof. V. A. Cetvernin, reprezintă acele raționamente fundamentale asupra dreptului, elaborate de către doctrina juridică, în temeiul cărora se constituie tipologii vaste de norme juridice. În categoria principiilor doctrinale ale dreptului, autorul include următoarele reguli: „Tot ce nu este interzis este permis”; „Contractele sînt legea părților”; „Dreptului subiectiv îi corespunde o obligație corelativă”; „Săvîrșirea unei fapte ilicite presupune tragerea la răspundere juridică” etc. [16, p. 164-169].

2. **Criteriul pozitivist.** Potrivit acestui criteriu, normă de drept se consideră a fi doar acel precept care a fost elaborat și consacrat de către stat în ceea ce numim *izvoare ale dreptului* recunoscute oficial. În cadrul sistemului de drept continental, unde în mod tradițional se atașează și Republica Moldova, se are în vedere fixarea acestor reguli în acte juridice cu caracter normativ.

Astfel, de pe poziția criteriului pozitivist, principiile sînt idei diriguitoare exprimate în cadrul actelor normative, care se adresează atît organelor de aplicare a dreptului, cît și altor subiecte ale dreptului. Acest fapt denunță caracterul imperativ al principiilor, care se manifestă prin lipsa posibilității de interpretare cu privire la faptul dacă există sau nu un anume principiu, dar și prin reglementarea acestora în cadrul Constituției Republicii Moldova și a Codului de procedură civilă. În doctrina română s-a menționat că obligativitatea principiilor procesului civil mai rezultă și din modul în care se impun în plan legislativ, determinînd adoptarea unor norme procedurale, conforme cu aceste reguli [8, p. 133].

De faptul cum este înțeleasă esența principiilor dreptului procesual civil depinde percepția mobilității sau flexibilității acestora. Dacă principiile nu sînt altceva decît reguli expres și limitativ formulate într-un act normativ, mobilitatea acestora depinde de faptul cît de dinamic este procesul legislativ. Spre exemplu, în perioada sovietică, în procesul civil era cunoscută instituția *asesorilor narodnici*. Odată cu excluderea participării acestora în procesul civil, s-a exclus și principiul participării poporului la realizarea justiției în pricinile civile.

Dacă principiile poartă un caracter doctrinal, atunci mobilitatea

lor într-o măsură mai mică este dependentă de dinamica legislației. Această constatare derivă din faptul că doctrinariii pot prezenta, formula și justifica principii care nu sînt consacrate în acte normative (deși s-ar putea să fie consacrate în viitor sau au fost legiferate în trecut). De exemplu, pînă în prezent se discută despre necesitatea consacării principiului *aflării adevărului*. Principiul în cauză implică, după cum menționează procesualiștii [6, p. 19-20], cerința ca toate împrejurările de fapt ale cauzei să fie stabilite de către instanță în deplină concordanță cu realitatea. Astfel, în activitatea desfășurată, judecătorul are îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșeală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărîri temeinice și legale. Determinarea adevărului în procesul civil se prezintă și ca una din cele mai importante obligații impuse de lege judecătorului.

În raport de manifestarea rolului judecătorului în aflarea adevărului, în sistemele de drept moderne sînt cunoscute procedura *inchizitorială*, în cadrul căreia judecătorului i se permite să verifice întreaga procedură, să soluționeze orice incident de procedură, să administreze toate probele pe care le consideră necesare pentru aflarea adevărului, și cea *acuzatorială*, unde rolul predominant în conducerea procesului îl au părțile, argumentul fiind acela că judecata privește interesele lor private, iar rolul judecătorului trebuie să fie unul secundar. Desigur, recunoașterea rolului activ al judecătorului nu este lipsită de unele inconveniente, mai ales atunci cînd se substituie drepturilor procesuale ale părților, manifestă inițiativă subiectivă și rupe echi-

librul procesual, încălcând dreptul la apărare, transformându-se uneori în apărătorul celeilalte părți sau prin inițiativa sa tergiversând judecata. Totodată, însă, și procedura acuzatorială este criticată, pe bună dreptate, de către specialiștii în domeniu, subliniindu-se că părțile, neavând pregătire juridică, riscă să conducă greșit procesul; nu se asigură celeritatea procesului, spre deosebire de sistemul în care se recunoaște rolul activ al judecătorului, afectând astfel rapiditatea procedurilor judiciare; în materia probatoriului, părțile sînt tentate să solicite numai acele probe care le favorizează, judecătorul nefiind în măsură să intervină din oficiu, etc. [7, p. 39].

În legislația noastră sînt preluate mai multe elemente din procedura acuzatorială, deși își găsește reflectare, într-o anumită măsură, și rolul activ al judecătorului, regulă consacrată prin art. 9 al Codului de procedură civilă, care prevede că „instanței judecătorești îi revine un rol diriguitor în organizarea și desfășurarea procesului, ale cărui limite și al cărui conținut sînt stabilite de prezentul cod și de alte legi. Instanța judecătorească explică participanților la proces drepturile și obligațiile lor procesuale, preîntîmpină asupra urmărilor pe care le poate implica exercitarea sau neexercitarea actului procesual, le acordă sprijin în exercitarea drepturilor, ordonă, la solicitarea părților și altor participanți la proces, prezentarea de probe care să contribuie la adoptarea unei hotărîri legale și întemeiate, conduce dezbaterile judiciare și ia orice alte măsuri necesare bunei desfășurări a procesului, pune în discuția părților și altor participanți la proces orice împrejurare de fapt sau de drept, efectuează alte acțiuni prevăzute de lege” [2].

După cum putem constata din

conținutul acestor prevederi, rolul activ al judecătorului este totuși unul destul de limitat, deoarece, de exemplu, nu este posibil ca instanța să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, probatoriul fiind doar prerogativa părților. O asemenea stare a lucrurilor, în opinia noastră, de multe ori afectează calitatea actului de justiție, îndeosebi atunci cînd părțile nu apelează la serviciile unui avocat. De asemenea, nu se poate vorbi de respectul adevărului obiectiv într-un sistem procesual care limitează judecătorul în acțiunile ce l-ar ajuta să lămurească, din inițiativa sa, acele fapte pe care părțile – din ignoranță, neglijență sau chiar intenționat – au omis să le probeze. Faptul că părțile nu sînt restricționate în timp cît privește prezentarea probelor în prima instanță afectează grav și celeritatea procedurii, fapt care ar putea fi schimbat, dacă legiuitorul ar completa cu unele atribuții principiul rolului diriguitor al judecătorului în procesul civil, după modelul românesc, de exemplu.

Astfel, potrivit art. 22 alin. 2 din Codul de procedură civilă a României, „judecătorul are îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărîri temeinice și legale. În acest scop, cu privire la situația de fapt și motivarea în drept pe care părțile le invocă, judecătorul este în drept să le ceară să prezinte explicații, oral sau în scris, să pună în dezbaterile acestora orice împrejurări de fapt sau de drept, chiar dacă nu sînt menționate în cerere sau în întîmpinare, să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, precum

și alte măsuri prevăzute de lege, chiar dacă părțile se împotrivesc” [3]. Aceste prevederi, deși acordă atribuții largi judecătorului, nu au ca rezultat înlăturarea principiului disponibilității, ci realizează doar „stimularea punerii în operă” a acestuia, după cum menționează procesualistul român Ion Deleanu [4, p. 230].

Se observă că unul din principalele aspecte ale rolului activ constă în dreptul și obligația instanței de judecată de a ordona dovezile pe care le consideră necesare și utile pentru aflarea adevărului, în afara probelor propuse de părți. Astfel, instanța nu este obligată să accepte faptele necontestate de părți, ci are dreptul să manifeste îndoială sau neîncredere referitor la realitatea acestor fapte, dispunînd din oficiu administrarea unor probe în vederea dovedirii faptelor respective. Doar în acest fel se va putea ajunge la cercetarea obiectivă și multilaterală a tuturor împrejurărilor cauzei și stabilirea adevărului obiectiv. Asemenea prevederi ar fi benefice și pentru sistemul nostru jurisdicțional, cu atît mai mult cu cît actualile reguli determinate de principiile contradictorialității și disponibilității s-au dovedit a fi în multe cazuri ineficiente, judecătorul nefiind în drept să intervină chiar și atunci cînd se confruntă cu ignoranța sau neglijența părților de a-și valorifica drepturile procedurale.

Într-un stat de drept, judecătorul trebuie să depună toate eforturile în vederea corecteii stabilirii a faptelor, astfel încît hotărîrea pe care o pronunță să fie conformă cu realitatea. Autoritățile judiciare au obligația esențială de a pronunța hotărîri care să reflecte o soluție justă și principială. Un atare deziiderat se poate realiza numai într-un sistem procesual care-i conferă judecătorului un rol activ. Totodată, rolul activ al judecătorului nu trebuie să conducă la diminuarea

inițiativei părților în procesul civil. Judecătorul, sub pretext că promovează un rol activ, nu se poate substitui părților principale, modificînd, de pildă, natura unei acțiuni (o acțiune în revendicare în acțiune în evacuare) sau schimbînd substanța apărării pîrîtului. Aceasta pentru că rolul activ al judecătorului nu trebuie să încalce principiul disponibilității.

Rezultate obținute și discuții.

Revenind la gruparea principiilor din punct de vedere pozitivist, menționăm că de faptul cum înțelegem care este esența principiilor dreptului procesual civil depinde și determinarea rolului lor funcțional. Principiile consacrate legislativ, în cea mai mare măsură, reflectă voința statală, iar principiile de natură doctrinală, într-o măsură covârșitoare, reflectă situația politico-juridică, social-economică, care se constată în condiții istorice concrete ale unui anume stat.

Rezultă că principiile consacrate legislativ îndeplinesc o funcție regulatorie, iar principiile de natură doctrinală îndeplinesc funcții de interpretare, ideologice și parțial stimulative, acționînd într-o anumită măsură asupra dezvoltării ulterioare a legislației.

Prof. rus Șerstiuk menționează că chestiunea privitoare la determinarea și gruparea principiilor dreptului procesual civil trezește dispute serioase, atît în teorie, cît și în jurisprudență. Din acest motiv, problema trebuie tratată cu multă chibzuință. În caz contrar, lărgirea componenței acestor principii sau excluderea unora dintre ele ar putea atrage fie „devalorizarea” acestor reguli fundamentale, fie reducerea garanțiilor realizării drepturilor persoanelor [15, p. 57]. Din punctul nostru de vedere, soluționarea acestei chestiuni poate fi realizată doar din punctul

de vedere al separării principiilor consacrate legislativ de celelalte principii, respectiv este recomandabilă elaborarea unei clasificări pozitive a principiilor dreptului procesual civil.

Numărul principiilor consacrate legislativ este limitat, pe cînd numărul principiilor doctrinale este unul imens și depinde de poziția oamenilor de știință, precum și de faptul cît de convingătoare sînt argumentele lor. De fapt, manifestînd voință, doctrinarii ar putea practic să transforme în principiu doctrinal orice prevedere normativă a Codului de procedură civilă. De aici rezultă că este imposibil de elaborat o clasificare acceptabilă, care ar reflecta realitățile juridice actuale reieșind din criteriul doctrinal al determinării esenței și conținutului principiilor dreptului procesual civil.

Desigur, orice clasificare are un caracter relativ și are o semnificație mai mult teoretico-științifică decît practică. O confirmare a acestui fapt o constituie clasificarea, desul de cunoscută în teoria generală a dreptului, a tuturor principiilor în *principii generale ale dreptului*, *principii interramurale* și *principii specifice unei ramuri de drept concrete*.

Această clasificare dă naștere unor întrebări. De exemplu, constituie oare faptul existenței principiilor specifice unei ramuri un criteriu de delimitare între această ramură și alte domenii ale dreptului? Sau pot fi identificate careva principii specifice doar dreptului procesual civil? În doctrina rusă [10, p. 41], răspunsul la aceste întrebări a fost unul negativ, deoarece în sistemul legislativ al Federației Ruse este cunoscută și procedura *arbitrală*, în cadrul căreia se examinează litigiile dintre agenții economici, aplicîndu-se aceleași principii ca și în procedura civi-

lă, dar avînd o altă semnificație și natură juridică decît procedura arbitrală consacrată în legislația din RM. În sistemul nostru însă, considerăm că principiile, alături de obiectul și metoda de reglementare, constituie un element ce delimitează o ramură de drept de altă ramură de drept. Totodată, pot fi recunoscute principii ale dreptului procesual civil doar acele norme fundamentale și diriguitoare care sînt consacrate în Constituția RM sau în Codul de procedură civilă al RM. Toate celelalte reguli abordate de către doctrină nu pot fi considerate principii decît în sens doctrinal, adică nu se află în sfera de acțiune a dreptului, ci în sfera de cunoaștere a acestuia.

Astfel, avînd în vedere izvorul acestor principii, din punct de vedere teoretic, principiile fundamentale ale dreptului procesual civil sînt divizate în două mari categorii:

- 1) principii constituționale;
- 2) principii ramurale, adică specifice ramurii dreptului procesual civil.

În mod practic însă, unele din principiile consacrate de Legea fundamentală se regăsesc și în Codul de procedură civilă (CPC) al RM. În doctrină s-a menționat că, pornind de la faptul conținutului normelor de tehnică legislativă modernă, dar și de la specificul conștiinței juridice naționale, potrivit căreia Constituția, de multe ori, este percepută ca un act declarativ, această dublare a principiilor în două categorii de acte normative, diferite ca valoare și ca obiect de reglementare, este una justificată și utilă [14, p. 27].

Menționînd aceste particularități, putem concluziona că principiile dreptului procesual civil trebuie împărțite în trei categorii:

- 1) principii care se regăsesc doar în Constituția RM;

2) principii consacrate atât în Constituția RM, cât și în Codul de procedură civilă;

3) principii care se regăsesc doar în Codul de procedură civilă.

În cele ce urmează vom enumera principiile ce se includ în fiecare dintre categoriile evidențiate.

Principii consacrate doar în Constituția RM:

- Principiul accesului liber la justiție (art. 20 al Constituției RM);

- Principiul dreptului la apărare (art. 26 al Constituției RM). Menționând acest principiu, trebuie să relevăm faptul că prin art. 8 din Codul de procedură civilă este consacrat dreptul la asistență juridică, care are un conținut mai îngust decât dreptul la apărare și care nu este încadrat de către legiuitor la categoria principiilor fundamentale consacrate în Capitolul II din Titlul I al Codului de procedură civilă;

- Principiul numirii judecătorului în funcție (art. 116 alin. 2 al Constituției RM).

Principii consacrate atât în Constituția RM, cât și în Codul de procedură civilă:

- Principiul înfăptuirii justiției de către instanțele judecătorești (art. 114 al Constituției RM și art. 19 din CPC al RM);

- Principiul independenței judecătorilor și supunerii lor numai legii (art. 116 alin. 1 al Constituției RM și art. 20 alin. 2 din CPC al RM);

- Principiul egalității în fața legii și a justiției (art. 16 alin. 2 al Constituției RM și art. 22 din CPC al RM);

- Principiul publicității dezbaterilor judiciare (art. 117 al Constituției RM și art. 23 din CPC al RM);

- Principiul limbii de

desfășurare a procesului (art. 118 alin. 1 al Constituției RM și art. 24 alin. 1 din CPC al RM).

Principii care se regăsesc doar în Codul de procedură civilă:

- Principiul judecării unipersonale și colegiale a pricinilor civile (art. 21 din CPC al RM);

- Principiul nemijlocirii și oralității în dezbaterile judiciare (art. 25 din CPC al RM);

- Principiul contradictorialității (art. 26 din CPC al RM);

- Principiul disponibilității în drepturi procesuale a participanților la proces (art. 27 din CPC al RM).

Totalitatea celorlalte dispoziții, denumite în literatura de specialitate *principii ale dreptului procesual civil*, poartă doar un caracter doctrinar, respectiv nu pot fi atribuite categoriei de principii fundamentale ale dreptului procesual civil. La categoria principiilor doctrinare se atribuie: principiul aflării adevărului, principiul continuității procesului, principiul economiei procesuale, precum și dreptul de a fi ascultat și de a fi auzit [15, p. 57-63].

O atenție sporită trebuie acordată principiului *legalității* în procesul civil. Acest principiu nu este consacrat de către Constituția RM, dar nici de constituțiile altor state. Cu toate acestea, doctrina unanim recunoaște legalitatea ca un principiu al procesului civil, explicând situația prin faptul că cerința legalității derivă din unele prevederi ale Constituției, cum ar fi, de exemplu, art. 114, care prevede că „justiția se înfăptuiește în numele legii (...)” [1], fapt care ne sugerează obligativitatea instanțelor de a aplica corect normele de drept substanțial și de a efectua acțiunile procesuale în scopul îndeplinirii și respectării normelor

dreptului procesual civil. Drept urmare, acest principiu este rezultatul activității de interpretare a Legii fundamentale și, de asemenea, trebuie să fie atribuit principiilor cu caracter doctrinar.

Conținutul acestui principiu poate fi desprins și din unele dispoziții ale Codului de procedură civilă. Astfel, art. 12 alin. 1 din acest act normativ prevede că: „Instanța judecătorească soluționează pricinile civile în temeiul Constituției RM, legilor, hotărârilor Parlamentului, ordonanțelor și hotărârilor Guvernului, actelor normative ale autorităților publice centrale și locale, tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. În cazurile prevăzute de lege, instanța aplică uzanțele dacă nu contravin ordinii publice și bunelor moravuri” [2]. În scopul evitării unor inadvertențe sau lacune legislative, prin art. 12¹ CPC se prevede posibilitatea instanțelor judecătorești de a sesiza Curtea Constituțională, prin intermediul Curții Supreme de Justiție, în vederea verificării constituționalității unei legi, precum și posibilitatea aplicării analogiei legii sau analogiei dreptului (art. 12 alin. 3 CPC).

Prezintă interes și opinia prof. Davtean A. G., care menționează că „legalitatea reprezintă o formă de existență și de realizare a justiției, și nu un principiu al procesului civil” [12, p. 254].

În cele din urmă, trebuie să menționăm că principiul legalității reprezintă o cerință obiectivă într-un stat de drept și o garanție a desfășurării în condiții optime a tuturor mecanismelor sociale. Astfel, legalitatea trebuie considerată ca o regulă esențială la nivelul întregului sistem de drept, cu atât mai mult cu cât edificarea unei

economii de piață și pe această bază a statului de drept nu poate fi concepută fără respectarea legii.

Concluzii. Reieșind din cele expuse, formulăm următoarele recomandări:

1) Principiile dreptului procesual civil, avînd în vedere criteriul pozitivist, urmează a fi împărțite în trei categorii:

- principii care se regăsesc doar în Constituția RM;

- principii consacrate atît în Constituția RM, cît și în Codul de procedură civilă;

- principii care se regăsesc doar în Codul de procedură civilă.

2) Ansamblul preceptelor, regulilor care nu sînt consacrate legislativ, nu se regăsesc în cele trei categorii enumerate mai sus și care sînt denumite în literatura de specialitate *principii ale dreptului procesual civil* poartă doar un caracter doctrinar, respectiv nu pot fi atribuite categoriei de principii fundamentale.

3) Este necesar de a transfera dispoziția cuprinsă în art. 9 al CPC – referitoare la rolul dirigitor al judecătorului în procesul civil – în categoria principiilor dreptului procesual civil, cu încadrarea acesteia în Capitolul II din Titlul I al Codului de procedură civilă, cu specificarea faptului că instanța de judecată va avea atît dreptul, cît și obligația de a ordona dovezi pe care le consideră necesare și utile pentru aflarea adevărului, în afara probelor propuse de părți. În acest fel, urmează a fi consacrat și în legislația noastră principiul *aflării adevărului*, care va constitui o garanție suplimentară în edificarea statului de drept, concept ce presupune inclusiv și faptul ca judecătorul să depună toate eforturile și să dispună de toate instrumentele procesuale necesare pentru co-

recta stabilire a faptelor, astfel ca hotărîrea pe care o pronunță să fie conformă cu realitatea.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 1 din august 1994.

2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 225-XV din 30 mai 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 111 din 12.06.2003.

3. Codul de procedură civilă al României, republicat în temeiul art. XIV din Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 247 din 10 aprilie 2015.

4. Deleanu I. *Tratat de procedură civilă*. Vol. I. București: Universul Juridic, 2013.

5. Herovanu E. *Principiile procedurii judiciare*. București, 1932.

6. Mocanu M. C. *Manual de procedură civilă. Teoria generală*. București: Editura Universitară, 2012, p. 19-20.

7. Popescu C. *Ședința de judecată în procesul civil*. București: C.H. Beck, 2010.

8. Rebeca I. *Introducere în procedura civilă. Principiile procesului civil*. București: Hamangiu, 2013.

9. Букина В.С. *Принципы советского гражданского процессуального права*. Автореферат к докторской диссертации. Ленинград, 1975.

10. Вукот М.А. *Гражданский процесс России*. Учебник. Москва, 2004.

11. Гурвич М. А. *Принципы советского гражданского процессуального права*. В: Труды ВЮЗИ. Т. 3. Москва, 1965.

12. Давтян А. Г. *Развитие теории принципов в гражданском процессуальном праве Армении*. Москва, 2004.

13. Исаенкова О.В. *Принципы исполнительного права*. В: Вестник Саратовской государственной академии права, 2003, № 1(34).

14. Франциферов А. Ю., Франциферова Ю. В. *Принципы граж-*

данского процессуального права. В: Арбитражный и гражданский процесс, 2003, № 4.

15. Шерстнок В. М. *Право быть выслушанным и быть услышанным – принцип гражданского процессуального права*. Москва, 2004.

16. Четвертин В. А. *Введение в курс общей теории права и государства*. Учебное пособие. Москва, 2003.

17. Чечина Н. А. *Принципы гражданского процессуального права*. Актуальные проблемы теории и практики гражданского процесса. Ленинград, 1979.